

הגיל של חיוב

מצוות

ראה

נשא

שמיני

וישלח

שמעון / לוי / יעקב / סימני כשרות / הלכה למשה מסיני
שיעורים בהלכה / סיבה או סימן / בגרות / גיל חיוב בני נח במצות

לע"נ זאב ארז' ע"ה בן יבלחט"א שניאור זלמן גליק

כתוב בפרשת וישלח¹ "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו" ואיתא במדרש² שהיו אז בני י"גשנה.

ומזה לומדים³ שבר מצוה הוא בגיל י"ג שנה. כיון שרואים שהתורה מתארת אותם בשם "איש", והיו אז בני י"ג שנה, למדים שכל א' נהיה איש כשהוא בן י"ג שנה.

[הרע"ב מסכת אבות פרק ה מוסיף ביאור בזה, שרואים שחיוב מצוות קשור בהיותו איש כמו שכתוב⁴ "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה".]

הרא"ש⁵ חולק על זה ואומר שהוא הלכה למעשה מסיני. היינו שזהו כמו שאר השיעורים שבתורה שהם הלכה למשה מסיני [לדוגמא בכל הטומאות שכל סוג של טומאה מטמא בשיעור שונה, במשהו, כחרדל, כזית, כביצה וכו', זהו עוד שיעור, שדוקא בן י"ג מחוייב במצוות].

החילוק בין ב' שיטות אלו הוא:

שיטת רש"י וסייעתו הוא, שמזה שהתורה מקשרת החיוב במצוות עם היותו איש, רואים שהחיוב הוא מפני שאז האדם בגדר "איש" - ש"איש" מראה על גדלות וכמ"ש "וחזקת והיית לאיש", "מי שמך לאיש" ועוד. שהתוכן שם הוא שהוא אדם חשוב או אדם גדול וכיוצא בזה. היינו שהתורה מגלה לנו שבדרך כלל בגיל י"ג נכנס בו דעת להבין ענין התורה ומצוות, אם כן כשהוא בן י"ג נעשה בר מצוה. משא"כ לפי שיטת הרא"ש, אינו קשור עם הטבע, אלא הוא דין, כך קבלנו ממשה רבינו.

ב והנה יש להבין מהו "סברת המחלוקת" היינו מדוע כל אחד אינו מסכים עם השני:

1. וישלח לד, כה
2. בראשית רבה פרשה פ', יו"ד
3. רש"י נזיר כט ב והרע"ב במסכת אבות
4. נשא ה, ו
5. שו"ת כלל טז

התורה אומרת שיש ב' סימנים לבהמה טהורה: מעלת גרה ומפרסת פרסה. הראגאטשאווער⁶ מסביר שיש לומר ב' אופנים לבאר הסימנים: יש סיבה שהבהמה היא טהורה אבל לא ידוע לנו מהי הסיבה, אבל התורה נותנת לנו סימנים, בכדי לדעת איזה בהמות יש להם התכונות להיות בהמה טהורה. או יש לומר, שסימנים אלו הם הגורמים שבהמה זו תהיה טהורה, אם יש בהמות שיש להם סימנים אלו אזי הבהמה נהיית טהורה.

[יש ראי' לצד הראשון שהסימנים הם רק סימנים, ולא שעושים הבהמה כשירה או להיפך: הגמרא במסכת בכורות⁷ אומרת "היוצא מן הטהור טהור". שמה שבהמה טהורה מולידה הוי טהור, גם אם אין לה סימני טהרה. להצד הא', זה מובן בפשטות, שהסימנים אינם גורמים הטהרה, אלא רק מגלים לנו שבהמה זו טהורה. וכאן אין צריכים לראי' של סימנים, כיון שנולדה לבהמה טהורה.]

והנה יש לומר שעל דרך זה יש לבאר השיטות במקור הגיל של הבר מצוה: רש"י סובר שהסימנים הם רק סימנים, ועל דרך זה י"ל שבגיל מסויים נכנס בו דעת, וזהו הסיבה שהוא מחוייב במצוות, אבל אין אנו יודעים מהו גיל זה בדיוק. והתורה מגלה לנו שבן י"ג נכנס בו דעת. והרא"ש סובר, שהתורה (הלכה למשה מסיני) מגלה שבן י"ג נעשה מחוייב במצוות, והגיל גורם החיוב במצוות.

ג נפקא מינה אחד בין ב' השיטות הוא: מתי נעשה בן נח מחוייב בשבע מצוות בני נח.

הכלל הוא שכל השיעורים שהם הלכה למשה מסיני הם רק עבור בני ישראל ולא לבני נח.⁸ אם כן יש לומר שלפי הרא"ש אי אפשר לומר שבן נח יתחייב במצוות בגיל י"ג, מפני, שרק אצל בני ישראל אומרים שהגיל הוא הגורם שאז יתחייב במצוות. ולפי זה יצטרכו לשער אצל כל אחד מתי נכנס בו דעת ודוקא אז יתחייב במצוות. אבל לפי רש"י והרע"ב

6. צפנת פענח על הרמב"ם ריש הלכות מאכלות אסורות

7. ה, ב

8. רמב"ם הלכות מלכים פ"ט ה"י
לע"נ זאב ארי' ע"ה בן יבלחט"א שניאור זלמן גליק

שהתורה רק מגלה לנו שהטבע הוא שבדרך כלל בן י"ג יש לו דעת, אם כן גם בני נח יתחייבו במצוות כשהם בני יג, מפני שאז נכנס בהם דעת.

[וי"ל שרש"י על התורה סובר שמודדים כל אחד לפי דעתו, ויכול להיות שא' יקבל דעת בגיל שונה.

כתוב בפרשת תולדות, ⁹ "ויגדלו הנערים" - שיעקב ועשו הגדילו והלך כ"א לדרכו בחיים. ופירש רש"י: "כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם וכו'". היינו, שאם היו מדקדקים בהם היו יכולים להכיר טבעם אע"פ שעדיין לא היו גדולים.

ד וצריך להבין, אם לומדים כרש"י קשה, הסיפור איך ששמעון ולוי הרגו כל אנשי שכם הוא לכאורה דבר לא טוב, וכמו שרואים שיעקב אבינו לא היה מרוצה מזה. אם כן מדוע בחר הקב"ה ללמדנו הגיל של חיוב מצוות מדבר לא טוב?

מבאר הרבי, שמעון ולוי התנהגו בדרך של מסירת נפש, הם הרגישו שמה שנעשה לדינה היה דבר גרוע מאד, והיה אצלם נוגע בנפש וזה הביא אותם להתנהג במסירת נפש, באופן שלמעלה משכל.

וזהו הוראה לנו, למרות שנעשים בר מצווה רק כשיש לנו דעת להבין ענין התורה ומצוות, ויכולים לחשוב שקיום תורה ומצוות תלוי בהבנת התורה ומצוות. לפי שדבר שמבינים יותר נקיים עם יותר חיות ודבר שפחות מבינים אותו מקיים עם פחות חיות. הנה זהו ההוראה מספור זה שצריכים לקיים כל התורה והמצוות במסירת נפש למעלה מחשבונות של שכל.

על פי ליקוטי שיחות חלק ט"ו פרשת וישלח שיחה ד'

קיצור לחזרה

1. מקור שבר מצווה בגיל י"ג. רש"י - שמעון ולוי. רא"ש - הלכה למשה מסיני.
2. סברת המחלוקת, סימנים הם תוצאה או הגורם. [וראיה לצד אחד].
3. נפקא מינה, גיל החיוב בבני נח. [שיטת רש"י בזה].
4. הוראה בעבודת ה'. קיום תורה ומצוות במסירת נפש.